

جفره‌ی په‌یوه‌ندییه‌کانی تورکیا و عێراق له سه‌رده‌می کازمی

17-12-2020

نووسه‌ره‌کان

زریان روژه‌لاتی

کورتە: سه‌ردانی مسته‌فا کازمی سه‌روکوه‌زیرانی عێراق بو تورکیا که ب‌پاره ئه‌م‌پو 17/12/2020 بو تورکیا بکری
بایه‌خداره، به‌لام ئه‌سته‌مه‌ بتوانی وه‌رچه‌رخانیکی گه‌وره له په‌یوه‌ندییه‌کانی هه‌ردوولا و هاوسه‌نگیه
سیاسیه‌کانی ناوچه‌که دروستبکات.

زیران رۇژھەلتى |

بەرايى

سەردانى مستەفا كازمى سەرۆكۈەزىرانى عىراق بۇ تۈركىيا كە بىرپارە ئەمىرۇ 17/12/2020 بۇ تۈركىيا بىكرى باپە خدارە، بەلام ئەستەمە بتوانى ھەرچەرخانىكى گەورە لە پەيوەندىيەكانى ھەردوولا و ھاوسەنگىيە سىياسىيەكانى ناوچەكە درووستىكات.

ئەگەر تەماشاي لىستى سەردانەكانى سەرۆكۈەزىران بۇ دەرەھەي و لات بگەين، وادەردەكەويپت كە مستەفا كازمى لانىكەم دواي سەردانى 4 پاپتەختى جياوازي دىكەي ناوچەيى - نيو دەولەتى، ئەويش دواي چەندىن مانگ و لانىكەمىش پاش دوو پەيوەندىي تەلەفونى لەگەل سەرکۇمارى تۈركىيا، تازە بەتازە بىپارى داوھ سەردانى ئەنقەرە بكات. بىگۇمان ئەمە لەبەر ئەو نىيە كە تۈركىيا بۇعىراق كەمبايەخە، بەلام دەشئ لەبەر ئەو بىت كە دۇسىيەي پەيوەندىيەكانى ھەردوولا ھەم ئالۇزە، ھەم لەزىر كاريگەرىي گەلىك فاكتەرى نىوخۇيى و دەرەكيدايە و كازمى بە تەنيا دەرەقەتى ناپەت.

پالئەرهكانى سەردانەكەي كازمى

لەچا و چەند مانگ بەرلە ئىستا، مستەفا كازمى لە ئاستى نىوخۇيىدا لاوازتر دەرەكەويپت و لەوانەيە بە تەمابىت لەرپى پەيوەندىيە دەرەكەيەكانەو تۇزىك پىگەي ناوخۇيى خۇي بەھىزتر بكات. تۈركىيا دەتوانىپت رۇلىكى ھاوسەنگىكەرى لەسەر پىگەي كازمى لەنىوخۇي عىراق ھەبىت كە لەبەر ھىزەكانى نىك لە ئىران، ناتوانى بە دللى خۇي بچولئىتەو.

مستەفا كازمى بۇ بەھىزبوون لە نىوخۇ پىويستى بە تۈركىيا ھەيە. ئەگەر بتوانىپت ھاوشىوھى ئەوھى كە لە شەنگال كرى- ھەرچەند تا ئىستا بەتەواوي سەرىنەگرتوھ- رىككەوتنىك لەبارەي كەرکوكىش بكات، ئەوسا دەتوانىپت وەك سەرۆكۈەزىريك خۇي وينا بكات كە تۈوانىوھەتى بەشىوھى رىژەيى پىرسىكى گىرنگى خاك لە ولتەكەي چارەسەرىكات. ھەرىمى كوردستان بەھۇي گىرقتە دارايپەكانەو ناتوانى زۇر لە قسەي كازمى دەرېچىپت و ئەوھى دەتوانى گىرقتى بۇ درووستىكات تۈركىيا و تۈركمانەكان ولانىكەم بەشنىك لە ھەشدى شەعبىيە. ھەوال و زانىبارى زۇر ھەن لەبارەي ئەگەرى رىككەوتنى كەرکوك، ئەگەر بۇ ئەوھش بتوانى تۈركىيا رازى بكات، ئەوسا دەتوانىپت ئاسانتر رووبەرووي تەگەرەكانى دىكە بىئىتەو. ھەندىك لە زانىبارىيەكان باس لەو دەكەن، قاسم ئەعرجى راويزكارى ئاسايشى نىشتمانى عىراق كە وەك يەكىك لە ئەندازيارانى رىككەوتنى شەنگال سەرىدەكرىپت، دوو رۇژە لە تۈركىيايە و ئەگەر ئەوھش راست بىت، لەوانەيە گىرمانەي ھەولدانى ئىدارەي كازمى بۇ رازىكردى تۈركىيا بە رىككەوتنىكى ھاوشىوھى شەنگال بۇ كەرکوك بەھىزتر بىت.

لەلايەكى دىكەوھ، كىردنەوھى رىگاي وشكانى تۈركىيا بۇ بەندەرى فاو لە باشوورى عىراق لەگەل درووستىكردنەوھى ھىلى شەمەندۇفىرى تۈركىيا- بەغدا و لەوئىشەوھە بۇ بەسەر، لە چوارچىوھى پىرۇژەي بەندەرى گەورەي فاودا- ھەرچەندە ھىشتا كىشەي زۇرى لەسەرە- خەونى بەرپىرسانى عىراقى بۇ ئەوھى ولتەكەيان بىئىتە رىپەويكى دەريايى - وشكانى بۇ بازىرگانىي جىھانى بەھىزتر كىردوھ. باسى پىرۇژەي بەندەرى فاو لە 2010وھ لە ئارادايە و ئەگەر سەرىكرىپت، دەتوانى عىراق بكاتە ناوچەيەكى گىرنگى ترانزىپت بە تايپەتى بەرەو ئەرووپا. ئەمە ھەم پىگەي ئىران خراپتر دەكات ئەگەر خۇي كاريگەرىي لەسەر نەبىت، ھەم وەكوو لەوانەيە لە بەرژەوھەندى ھەندىك لە ولتانى دىكەي عەرەبى وەكوو مىسر (كەنالى سوپىز) و كوھىپت (بەندەرى موبارەك) و ئىماراتىش نەبىت. بىجگە لەوھش، ئاستەنگى نىوخۇيى بۇ ئەو پىرۇژەيە ھىشتا لەندراون بەلام، لەگەل ئەوھشدا لەمسالدا زياتر لە جاران باس لەو پىرۇژەيە دەكرىپت و بە پىي ھەندىك لەھەوالەكانىش، بىپارە لە كۇبوونەوھى داھاتووي ئەنجومەنى وەزىرانىش باسى لى بىكرىپت. بىجگە لەوانەش بابەتەكان ئەمن و ئا، لەگەل بازىرگانىش جىگەي سەرەنجى بەرپىرسانى بەغدان.

تۈركىيا و پەيوەندىيەكان لەگەل عىراق

تۈركىيا لە دۇخىكى ئابوورى سەختدايە. بىكارى و گرانى و گىرقتى كەمىي نەختىنە رووي تىكردووه و لە سىياسەتى دەرەوھشدا تووشى كىچەلى گەورە بوو. ئەمەش لەگەل دەرکەوتنى حزبى نوو و قوولبۇونەوھى ناكۇكىيەكانى سىياسەتى نىوخۇ ھاوتەرىيە. بۇيە بە خىزايى پىويستى بە كرانەوھەيك لەنىوخۇ و دەرەوھە ھەيە. پىويستى بە زىادكردى بازىرگانى و دەرەتەكانى سەرمایەگوزارى لە عىراق ھەيە. ئەگەر سەرنجى كۇنگرە رۇژنامەوانىيەكەي وەزىرى دەرەوھى تۈركىيا لەسەر سەردانەكەي كازمى بەدەين، ئەو 6 بابەتى گىرنگى رىز كىرد كە زۇرەيان ئابوورى يان ئابوورى سىياسى بوون: سەرمایەگوزارى، بازىرگانى، وژە، گۇرانكارىي ناوچەيى، بابەتى ئەمن، ئىزا.

